

ŽALM 117 – HALELUJTE HOSPODINU!

Kázání ze soboty 4.5.2019 – br. Jiří Beneš

Když při bohoslužbách uslyšíte tuto výzvu, víte, co se po vás vlastně chce? Abyste zpívali písně? Abyste se modlili? Abyste recitovali nebo zpívali tento žalm?

V hebrejštině je použit výraz *halelujah* od slovesa h-l-l. Je to onomatopoické sloveso s významem zářit a šilet¹. Popisuje zkušenost spojenou se silným zážitkem, který má dopad do řeči člověka, resp. projevuje se změněnou mluvou, v níž převažuje slabika *la* (podobný jev popisuje i řecké sloveso *laein* známé z podstatného jména *glossolalia*). Je to zvláštní, jiná, nová řeč. Halelování je řeč, kterou nemá pod kontrolou člověk, ale Bůh. Je to řeč duše. Žalmy jsou potom texty, které mají v pozadí silnou náboženskou zkušenost, resp. vypovídají o setkání s Bohem, reagují na blízkost Bohu. Tedy texty blízké řeči ve vytržení. Jenže žalmy umožňují tento zážitek nejen zjevovat (vypovídat o něm), dosvědčovat a konzervovat (uchovávat) jej, ale také zprostředkovávat. Jinými slovy: v žalmech komunita Hospodinových vyznavačů rozpoznala zvláštní a silný náboj, jejich energii. Žalmy jsou jakési zářiče, které v sobě mají potenciál rozzářit toho, kdo pomocí žalmů zpívá Hospodinu. A vzhledem k závěru celé Knihy žalmů, resp. vzhledem k poslednímu žalmu (Ž 150) s třinácteronásobnou výzvou *halelujah*, jímž Kniha žalmů vrcholí, je možno říci, že funkcí Knihy žalmů je uvést věřícího Izraelitu do tohoto způsobu komunikace s Bohem, do záření, do řeči duše, tj. do halelování².

Ž 117 je hymnus, který oslavuje osobu či charakteristické činy Boha. Mohl by být rozvinutím výzvy k halelování v závěru předchozího Ž 116, nebo vyjadřuje echo či refrén, který postupně proznívá z celého žaltáře a nakonec vrcholí slovy o halelování v Ž 150. Jakýsi antifonický chvalozpěv bohoslužebné komunity podobný responzi „*neboť věčné je milosrdenství jeho*“ v Ž 136.

Žalmista v Ž 117 na něco silně upozorňuje tím, že to zdvojuje. Jsou to tři slova, která takto vyzdvihuje: „*halelujte! Hospodina všichni!*“. Jímí do popředí posluchačovy pozornosti staví tři skutečnosti: nárok na specifické chování vůči Bohu (halelování), samotného Boha a téma univerzalizmu v přístupu k Bohu.

Výzvou k halelování je Ž 117 orámován (jako Ž 106; 113; 135; 146-150). Tento rozkaz určuje charakter Ž 117: žalm představuje formu komunikace s posluchačem, snahu vtáhnout jej do bohoslužby (podobně např. Ž 97-98). Rozkaz je uveden v množném čísle. Adresátem výzvy je tedy komunita, která je pojmenována „*pronárody*“ (podobně Ž 22, 28-29; 100, 1). To znamená, že výzva mluví mimo Izraele, vně Božího lidu (srov. Ž 72, 11). Je možno ji vnímat jako snahu připojit „*pronárody*“ k uctívání Hospodina, pozvat je ke společné bohoslužbě. Halelovat Hospodina však mohou jen tehdy, když Hospodin bude jejich Bůh. To znamená, že výzva k halelování je současně výzvou ke konverzi a pak Ž 117 představuje obraz izraelské misie. Společná bohoslužba s „*pronárody*“ je (a) odpověď na to, jakou funkci zde má Boží lid, jaký má úkol; (b) výpověď o vědomí univerzálnosti Hospodinova panování nad celým světem. Na tento univerzalizmus pak navazuje v Novém zákoně apoštol Pavel (Ř 15, 9-11).

„*Pronárody*“ neoslovuje jedinec, neboli autorem výzvy je také komunita, jak vyplývá z předložky „*nad námi*“. To znamená, že buď rozkazuje žalmista, který mluví za celý Boží lid,

¹ „sloveso *halal* ve skutečnosti znamená odrážet, vést paprsky zpět směrem k ohnisku, z něhož vyzařují, a uchovat je jako záření“. MUNK E.: Židovská modlitba. In: Židovská ročenka 5752. Praha 1991, str. 17.

² „Záleží ... na tom, abychom se svěřili rytmu žalmů a jeho obrazné řeči, dali se strhnout každým veršem, který v nás něco rozechvívá“. STRUPPE U., KIRCHSCHLÄGER W.: Jak porozumět Biblii. Úvod do Starého a Nového zákona. Vyšehrad, Praha 2000, str. 96.

nebo je Ž 117 řečí Božího lidu, který oslovuje „pronárody“ a už spolu s nimi vyznává, že se „milosrdenství jeho a pravda Hospodinova“ týká všech: oslovujících i oslovených. Komunikuje-li v Ž 117 Boží lid s „pronárody“, pak se ve velkém děje něco, o čem mluví David, když Bohu říká: „proto ti, Hospodine, budu děkovat v pronárodch“ (Ž 18,50). David uctívá svého Boha mezi „pronárody“, mezi nimi koná bohoslužbu (zpívá žalmy). Tím mezi ně vnáší zřetel na Hospodina a Boží lid pak tento základ, položený Davidem, jen rozvíjí výzvou k tomu, aby se „pronárody“ k uctívání Hospodina připojily a odpověděly na to, že nad nimi Bůh ustanovil Davida, jako jejich hlavu a krále (srov. Ž 18,44-45.49).

Výzva je navíc v 117,1 opakována, což znamená, že žalmistovi na tom, aby své posluchače strhnul k euforickému chování, k řeči ve vytržení, k bohoslužbě velmi záleží. Pokyn (rozkaz) „halelujte Hospodina“ či „halelujte Hospodinu“ žalmista vysvětluje a rozvíjí synonymem „konejšete jej zpěvem“ („všichni všude vynášejte jej!“ Fischl).

Ž 117 neobsahuje nic jiného, než tezi a argument, což dodává žalmistovu sdělení neobvyklé naléhavosti. Není-li jeho zdůvodněná výzva naředěna dalšími informacemi, představuje zásadní výpověď žalmistovu. Dvojitá výzva k (bohoslužebné) aktivitě celé komunity vůči Hospodinu je žalmistova teze. Ta je zesílena nejen zdvojením, ale i zdůvodněním. Argumentem je jednání, jehož subjektem je „milosrdenství jeho a pravda Hospodinova“. Příčinou žalmistova rozkazování „pronárodům“ k halelování je jednání „milosrdenství a pravdy“, které žalmista (resp. Boží lid, neboť ten v 117,2 mluví) zná z osobní zkušenosti. „Uvedeným důvodem, který má přesvědčit všechny národy je to, co se děje (stalo) národu jednomu – Izraeli. Národy jsou pozvány, aby vstoupily do světa chválení, který vyrostl ze zvláštní historie lidu smlouvy“. Pravděpodobnější však je, že samo jednání „milosrdenství a pravdy“ je příčinou vlastního halelování „pronárodů“. To znamená, že zdrojem halelování „pronárodů“ není žalmistův rozkaz, ani vůle posluchačů (adresátů) rozkazu, nýbrž objektivní působení (vliv) „milosrdenství a pravdy“ na posluchače, či jeho zkušenost s „milosrdenstvím a pravdou“. „Milosrdenstvím a pravdou“ se „vyjadřuje základní zkušenost Izraele s Hospodinem ... Paradox víry v Hospodina, který nám zůstavil“ Izrael, je: Bůh „je milosrdný svou věrností. Je věrný ve svém milosrdenství“ (FILIPÍ: Pozvání k naději. Praha 2006, str. 223-224). Působení „milosrdenství a pravdy“ má potenciál probudit v „pronárodch“ halelování, neboli zkušenost s „milosrdenstvím a pravdou“ nás může rozhalelovat.

„Milosrdenství a pravda“ je v Ž 117 popisována jako jedna postava a to slovesem v jednotném čísle, kterým se v mudroslovných textech obvykle vypovídá o Bohu (perfektum). Tato postava, nazvaná „milosrdenství a pravda“, mohutní, má převahu, dává sílu (hebr. g-b-r). Stejným způsobem mluví žalmista již v Ž 103,11. Není pochyb o tom, že žalmista (resp. Boží lid) mluví v 117,2 o Bohu, ale používá zástupné termíny, skrývá Boha za „jeho milosrdenství a pravdu“. To ovšem znamená, že zdůvodněním halelování „pronárodů“ je jednání Hospodinovo, tj. to, že on (pojmenovaný zde výrazy „milosrdenství a pravda“) dává sílu. Boží jednání jako příčina halelování znamená, že subjektem halelování je Bůh.

Závěrečná věta Ž 117 je **vyznání víry**: „neboť nesmírná je milost jeho k nám a pravda boží platí navěky“ (Fischl). Jako řeč komunity („nad námi“) je navíc svou povahou specifickým typem **požehnutí**, neboť zde Boží lid nepřímou vyhláškou Boží jednání vůči sobě podobně, jako je tomu v Ž 67,2. Jenže autorem této věty nemusí být jen Boží lid. Po vzoru responsí v Ž 136 může tuto větu pronášet i oslovená komunita („pronárody“). Pak by první větu (117,1) říkal Izrael a na to by (v 117,2) odpovídaly „pronárody“. To by ovšem znamenalo, že jejich řeč („neboť nad námi mohutní jeho milosrdenství a pravda Hospodinova je na věky. Halelujah!“) je ono **halelování**, k němuž jsou v 117,1 vyzýváni (117,2 by ilustroval, jak vypadá halelování).